Rok XII. # TYGODNIK KATOLICKI. Rok XII.

№ 43. Grodzisk, 28. października 1871. № 43.

Tygodnik katolicki wychodzi co **Sobotę**. **Prenumerata** ćwierćrocznie wynosi: 1) **na pocztach pruskich** 1 tal. 20 sgr, 2) w **Galicyi** 3 fl. 3) w **Król. Polsk.** 2 ruble. 4) We **Włoszech** 2 tal. 5) We **Francyi** 2 tal. 5 sgr. 6) W **Turcyi** 2 tal. 10 sgr. 7) W **Ameryce** 2 tal. 15 sgr. 8) W **Australii** 2 tal. 20 sgr.
Listy z zagranicy adresować należy do **Poznania** (**Posen**, Grand Duché de Posen). — Redakcya przyjmuje tylko **frankowane** listy, reklamacye i korespondencye. Rękopisy nie zwracają się (tylko na uprzednie żądanie) i ulegają zniszczeniu.

Deum, qui proposito tuo favit hactenus, rogamus, ut potiora semper et uberiora eidem incrementa largiatur in sui nominis gloriam et gentis tuae utilitatem. (List Ojca św. Piusa IX. do Redaktora Tygodnika katolickiego.)

ACTA

Quintae Congregationis Decanorum

habitae Gnesnae die 20. Augusti A. D. 1871.

(Dokończenie.)

His dictis D. Archiepiscopus primo Decretum de taxandis perpetuis Missarum legatis proposuit, quod post praeviam discussionem desuper factam, sicuti propositum erat, praesentibus placuit; tum reliqua duo decreta simpliciter perlegit, et omnia tanquam leges dioecesanas abhinc observanda esse declaravit.

Deinde D. Archiepiscopus verba fecit de rebus sequentibus:

1. Ad propositionem, tempore praescripto a **Decano Rogoviensi** nomine Cleri Decanalis in scriptis factam: ut pro majore bono spirituali fidelium, atque majore eorum sacerdotumque commoditate, a S. Sede Apostolica expetatur *Indulgentiae plenariae sodalibus Confraternitatis Temperantiae* pro festis Purificationis et Assumptionis B. M. V. ab Eadem concessae, *ad totas octavas eorundem festorum extensio*; D. Archiepiscopus, postquam interrogavit praesentes, an idem desiderent et necessarium censeant, omnibus affirmantibus, rem Sanctae Sedi Apostolicae se propositurum declaravit.

2. *De aedificiis ad ecclesias et beneficia pertinentibus:* injunxit DD. Decanis:

   a) ut saepe moneant Rectores ecclesiarum de eorem obligatione, aedificia praedicta sollicite conservandi ac tempestive reparandi;

   b) ut mortuo quocunque Parocho, diligenter statum hujusmodi aedificiorum perlustrent, et Consistorio Generali referant, an forte ex culpabili defuncti negligentia eadem damnum aliquod sintpassa, ut in casu ab haeredibus damni illati reparatio exigi possit;

   c) ut mortuo Rectore Paroeciae sine mora Consistorio Generali referant: an, et qualia aedificia indigeant restauratione vel quae de novo sint construenda, qui sumptus approximative pro restauratione vel constructione hujusmodi requirantur, et an parochiani pares sint oneri fabricae ferendo.

3. *De aere alieno Sacerdotum:* D. Archiepiscopus conquestus est, nimis frequenter a Sacerdotibus aes alienum contrahi cum culpabili levitate, adeo, ut cum postea solvere illud non valent, creditoribus damnum, sibi infamiam, toti statui sacerdotali magnum praejudicium, fidelibus vero scandalum afferant, immo nonnunquam ad praestandum odiosum jusjurandum, vulgo manifestationis vocatum, adigantur. Ad amovendum hoc malum, annuntiavit, se propositionem quandam judicio S. Sedis Apostolicae subjecisse, sed ab ea responsum nondum accepisse; rogavitque DD. Decanos, ut interea, in quantum valent, Sacerdotes condecanales a leviter contrahendo aere alieno quam maxime retinere, et ad solvendum jam contractum omni studio adducere conentur.

4. *De collectis pro Opere Propagandae Fidei:* sibi constare, esse paroeciarum Rectores, qui jam per plures annos nihil omnino pro Opere hoc ex paroeciis suis mittant, unde conjici potest, eos collectas hujusmodi, ab auctoritate ecclesiastica ordinatas, fidelibus non publicare. Se hortari Decanos, ut invigilent, ne abusus adeo reprehensibilis obrepat, quia auctoritas ecclesiastica non patietur, ut quae praescribit, a subditis sibi Sacerdotibus executioni non demandentur.

Tum ab adstantibus sequentia proposita sunt:

1. **Illms ac Revms Epp. Suffrag. et Off. Generalis Posnaniensis** animadvertit: in *extraordinariis revisionibus aerariorum ecclesiasticorum,* quae a DD. Decanis sine praevio nuntio singulis annis sunt peragendae, agi principaliter de hoc, ut constet, an pecunia, quae secundum libros computuum adesse debet in aerario, realiter inveniatur, idque DD. Decanos praecipue respicere, et Consistorio Generali referre debere.
2. **Idem** egit *de necessitate instituendarum feriarum in curiis ecclesiasticis, tam archiepiscopali quam consistorialibus.* Observavit, quod sicuti in omnibus curiis civilibus, etiam judicialibus, tempus aliquod officialibus conceditur, quo a continuo labore vacare possint, aequum et justum sibi vedeatur, ut curiae quoque ecclesiasticae eodem gaudeant privilegio, eo magis, quod ipsa Sedes Apostolica hujusmodi ferias omnibus curiis suis quotannis concedere soleat. Quodsi adstantibus placuerit, proposuit, annuente D. Archiepiscopo, ut feriae hujusmodi instituantur eodem fere tempore, quo in curiis civilibus introductae sunt, nempe a die 20. Julii ad 20. Augusti.

   Omnibus libentissime propositionem accipientibus, rogavit etiam adstantes, ut tempore feriarum et ipsi nonnisi eas causas curiis transmittant, quae moram ferre non possunt, et condecanales Sacerdotes suos doceant idem hac in re observare.
2. **Idem** annuntiavit adstantibus, inde ab initio anni proxime futuri *ephemeridem ecclesiasticam officialem* (Dziennik Urzędowy Kościelny) non per officium postale, sed directe ex curia Consistoriali Posnaniensi singulis Sacerdotibus transmissum iri, ideoque eandem non esse amplius ab eis in officiis postalibus inscribendam.
4. **Illm D. Grandke, Prael. Posnanien.** proposuit: ut ad minuendas expensas portorii *Cathedraticum* non singulis trimestribus, sicut hucusque, sed singulis semestribus Illmis Capitulis transmittatur. Quae propositio, Dno Archiepiscopo et utroque Capitulo Metropolitano annuentibus, libenter ab omnibus accepta est.
5. **De Prodecanus Wschowensis** rogavit: *ut* attentis multiplicibus gravibusque Decanorum officiis, quibus explendis vix sufficere possunt, *Decanatus nimis amplus*, veluti Wschowensis, *dividantur.* Idem rogaverunt DD. Decani: Grodziscensis, Krobensis, Zbąszynensis et Lwowecensis.

   D. Archiepiscopus respondit: se ipsum utilitatem, immo necessitatem hujusmodi dismembrationis nonnullorum Decanatuum jamdudum agnovisse, sed quum res haec sit magni momenti et variis subsit difficultatibus, rem non posse brevi ad desideratum finem perduci.
6. **D. Prodecanus Krobensis** interrogavit: *an parvuli* ad primam Communionem accedentes *adigendi sint, ut Sodalitati Temperantiae nomina sua dent,* an arbitrio eorum hoc sit relinquendum?

   D. Archiepiscopus respondit: juxta § 9. Decreti I. lati in III. Congregatione Decanorum animandos esse, sed nullo modo contra propriam vel parentum voluntatem cogendos.
7. **D. Decanus Żnenensis** rogavit: *ut exercitia spiritualia in Seminario Gnesnensi et Posnaniensi non instituantur eodem tempore, quo Congregatio Decanorum est ecclebranda,* ut et Decani iis uti possint.

   D. Archiepiscopus respondit: se provisurum juxta petita.
8. **D. Decanus Kempnensis** interrogavit: *unde Decani ea, que pro portorio postali in negotiis ex officio expendunt, repetere debeant?*

   Illm. ac Revm. Epp. Suffrag. Vic. Gnlis Posnanien. respondit: hac in re sequi eos debere Instructionem desuper in Ephemeride Ecelesiastica Officiali anno elapso publicatam; ad minuendas autem hujusmodi expensas conducere, ut ad normam ejusdem Instructionis tam DD. Decani, quam alii Sacerdotes, cum plures litterae eodem tempore ad eandem personam sunt expediendae, non singulas seorsim, sed omnes simul conjunctas expediant.
9. **D. Prodecanus Borecensis** rogavit: *ut quoniam Decani ad Congregationem Gnesnam convenientes non raro in publicis diversoriis locum invenire nequeunt, alibi de habitatione provideatur.*

   D. Archiepiscopus promisit, se in posterum dispositurum, ut DD. Decani qui voluerint, in Seminario Clericali pernoctare possint.

* * *

Tandem D. Archiepiscopus gratias egit DD. Decanis pro laudabili zelo, cum quo in portando gravi onere administrationis dioecesanae constanter eum adjuvant, hortatusque est eos, ut fideliter in optima animorum suorum dispositione perseverent, gloriae Dei incrementum et fidelis populi aedificationem sollicite prosequentes. Et gratiis Deo Optimo Maximo actis, Congregationem finitam declaravit.

DECRETA

Quintae Congregationis Decanorum

habitae Gnesnae die 30. Augusti a. D. 1871.

DECRETUM I.

De taxandis perpetuis Missarum legatis.

1. Pro unaquaque Missa lecta perpetuis temporibus celebranda ea summa capitalis accipiatur, cujus annuus census, quinque pro centum computatus, unum thalerum efficiat.

2. Pro unaquaque Missa cantata perpetuis temporibus celebranda ea summa capitalis accipiatur, cujus annuus census, quinque pro centum computatus, unum thalerum et viginti argenteos efficiat.

3. Census ex fundationibus hujusmodi proveniens in singulis casibus per speciales ordinationes Consistoriorum Nostrorum, ad quae pertinet fundationes acceptare, distribuetur inter Sacerdotem, thesaurum ecclesiae et inservientes, servata proportione, quam lex vel consuetudo Archidioecesis sancivit.

DECRETUM II.

De Fontis baptismalis benedictione.

1. Fons Baptismalis in singulis ecclesiis parochialibus bis in anno benedicatur, tam Sabbato Sancto Majoris hebdomadae, quam Sabbato in Vigilia Pentecostes.

2. Si nova Olea, ab Episcopo consecrata feria V. in Coena Domini, non habeantur in sequente Sabbato Sancto, admisceantur fonti hac die benedicendo Olea vetera.

DECRETUM III.

De consecrandis Particulis.

Quando consecrari debent novae particulae pro renovatione Sanctissimi Sacramenti, eaeque sunt plures, quam quae commode super patena et corporali ad Missam inservientibus collocari possint, apponendae sunt in pyxide, et ea deficiente in calice palla cooperto, nunquam vero in separato corporali.

Omnia et singula Decreta supradicta ab universo Clero utriusque Nostrae Archidioecesis tanquam leges dioecesanas a dato promulgationis eorundem observari volumus et mandamus, reservantes Nobis contra secus agentes poenis congruis atque opportunis procedere.

Datum Gnesnae, in Aedibus Residentiae Nostrae, die 30. Augusti a. D. 1871.

Archiepiscopus Gnesnensis et Posnaniensis

Miecislaus.

Ex mandato

No. 1228. *Vitalis Maryański*

a Secretis.

KORESPONDENCYE.

(π) **Rzym**, dnia *19. października.*

Październik w Rzymie był zawsze miesiącem wakacyi, a w świecie officyalnym ustawały prawie interesa aż do początków grudnia; dzisiaj przy zmienionych stosunkach Rzym w swojéj istocie tak jednak pozostał, czém był dawniéj, że mimo robót na Monte Citorio, mimo krętaniny piemonckich urzędników czuć w mieście pustki i znać, że na czas pewien bióra papiezkie pozamykane, a kongregacye wypoczywają od kilku tygodni. Praca jednak wewnętrzna nie ustała, przeciwnie wszystkie stronnictwa przygotowują się teraz do działania, by z nowym rokiem wystąpić silniéj i z pewniejszym skutkiem dążyć do swych celów. Pracuje rząd nad ugruntowaniem się w Rzymie i tym lub owym sposobem wyduszeniem przyzwolenia od Europy i urzędowego uznania nowéj stolicy i zagarnięcia spuścizny Piotrowéj; pracuje i sekta nad zapuszczeniem korzeni na siedmiu pagórkach, nad rozszerzaniem swych zasad i werbowaniem rycerzy do Internatiale, nad zwołaniem do wiecznego miasta kongresu międzynarodowego robotników, którego prezesostwo przyjął Garibaldi; pracują wreszcie i wierni Rzymianie szczerze i poczciwie nad zmniejszeniem nieszczęść, jakie ciążą nad Kościołem i chrześciaństwem całém, nad środkami, mogącemi uchronić ich od moralnéj zarazy, szerzącéj się w społeczeństwie, a tak silnym prądem płynącéj ku Tybrowi. — We Włoszech całych ogromna większość jest katolicka, ludność jeszcze w znacznéj części zdrowa, ale złe tak dawno panuje, rewolucya już od lat tylu swobodnie rządzi, że się niejako przyzwyczajono do trucizny i słabsi wiarą, sercem lub umysłem, widząc ciągły tryumf zasad przewrotnych, upadają często na duchu; a jeżeli nie kłaniają się zupełnie nowym bogom, to przyzwalają na wiele rzeczy niezgadzających się z katolickiem sumieniem. W Rzymie od razu oddzielono się murem od przybyszów, od pierwszéj zaraz chwili najmniejszych koncesyi rewolucyi nie dano, a ruch religijny z wiecznego miasta znaczny już wpływ zaczyna wywierać i na społeczeństwo całego półwyspu. Dzisiaj katolicy z większą jeszcze niemal ufnością spoglądają ku Rzymowi, niżeli nawet za swobodnego panowania papiezkiego. Watykan im najlepszą busolą na tém rozhukanem morzu, a *Societa per gl'Interessi cattolici* kierownikiem we wspólnéj obronie. Kto miał sposobność w tych czasach różne zwiedzać strony zjednoczonego królestwa, przypatrzyć się potrzebom ludności i być świadkiem na północy i południu ogólnego niezadowolenia, skarg i narzekań, kto bliżéj szczególniéj mógł poznać usposobienie miast, wsi, wszystkich klas społeczeństwa, mógł się łatwo przekonać, że co tylko nie pozbyło się wiary i nie wciągnęło w rewolucyjne szeregi, ku Rzymowi dzisiaj spogląda z nadzieją wybawienia i zmiany, i ku Ojcu św. garnie się z synowską zupełnie miłością.

Ale też Rzym ma prawo stać na czele życia katolickiego, nie dla tego, że od wieków stolicą katolicyzmu i dziś jeszcze posiada, chociaż więźniem, Namiestnika Chrystusowego, ale że codzień daje dowody wytrwałości w przedsięwzięciu, odwagi w trudnéj walce i niezachwianéj stałości w prawych zasadach. Widzą to rewolucyoniści, a chociaż często zdają się gardzić ruchem katolickim i nie wierzyć we wzrastającą jego siłę, to jednak czasami wykrzyknikiem gniewu lub zniechęcenia sami się zdradzają. *La Capitale* organ skrajny, codzień ogłasza zupełny upadek Kościoła i tryumf dopełniający się rewolucyi, ale po obchodzie uroczystym rocznicy sławnego kapitolińskiego plebiscytu, na którym Rzymianie nie brali zupełnie udziału, nie mogła nie napisać z zu-

pełną zaciekłością: „Niech się katolicy strzegą, niech nie stawiają zapor liberalizmowi, bo biada im będzie.“ Codzień czytać można wspaniałe artykuły o rosnącym z każdym tygodniem zapale dla nowego porządku rzeczy, ale niedawno gorzko wyrzucała mieszkańcom, „że jeszcze zupełnie zdemoralizowani przez księży i wiarę, czyniącą z istot intelligentnych bezmyślne bałwany,“ bo nie chcą powierzać swych dzieci rewolucyjnym nauczycielom i zaniedbują szkoły rządowe. *La Liberta,* organ ministeryalny, przestrasza się wzrostem stowarzyszenia dla obrony interesów katolickich, wpływ papiezki na każdym spotyka kroku, panowanie duchowne widzi i dzisiaj w całéj swéj pełni, a usprawiedliwia i nawet za konieczne „dla własnéj rządu obrony“ uważa zniesienie wykładów katolickich na uniwersytecie.

Często jednak rząd sam pracuje mimo swéj woli dla podniesienia dawnych w Rzymie rządów i w większém świetle ukazania papiezkiego panowania. — Dawno już pisano, że minister oświecenia wypracował projekt nowego prawa o uniwersytetach w Padwie i Rzymie dla przedstawienia go parlamentowi. Tymczasem izba deputownnych może nie będzie zwołana wcale w tym roku, bo pałac niegotowy, a ministeryum niekoniecznie pragnie mieć ręce związane, rewolucya zaś dawno już na rząd uderza, że się dopuszcza „strasznego nadużycia“, bo dozwala na fakultety teologiczne w dwóch uniwersytetach i nie znosi wykładów, nie zaprzeczających wprost istności Boga, i nie wpajających w młodzież materyalizmu; więc jednego dnia *p. Correnti* zawezwał wszystkich profesorów uniwersytetu rzymskiego, by wykonali przysięgę na wierność królowi włoskiemu. — Daleko większa połowa odmówiła wręcz żądaniu ministra, decydując się raczéj na opuszczenie miejsca, utracenie posady, pozbawienie siebie i swych rodzin prawie środków do życia, gdy w żadnym zakładzie rządowym przyjęci nie będą, niżeli na wyparcie się swego przywiązania do Stolicy św. — Profesor *Tancioni* wspaniale odpisał, że „jako katolik nie może, jako rzymianin nie chce, jako zajęty profesyą zupełnie niepodległą nie chce.“ 21 profesorów różnych fakultetów podało się do dymisyi, prócz trzech usuniętych zaraz po wejściu wojsk piemonckich dla swych przekonań katolickich i trzech innych dobrowolnie nie chcących pod nowymi władzami w urzędowaniu pozostać. — Dzienniki rewolucyjne nie wychodzą z zadziwienia, opuszczają umyślnie imiona, tłómaczą po swojemu ten krok najlepiéj charakteryzujący podwładnych papieża, a *Perseveranza* dobrze zasłużona jedności włoskiéj, silnie nawet postanowienie rządu krytykuje „jako nielojalne, niesłuszne i nieroztropne.“ Nielojalne, gdyż rząd nie ma prawa od nauczycieli żądać przysięgi wierności, lecz jedynie dobrych wykładów i nauki; niesłuszna, gdyż podobne prawo nie było do innych zastósowane uniwersytetów; nieroztropne, gdyż odstręczy młodzież od uczęszczania na wykłady, a pozbawi wszechnicę rzymską kilkudziesięciu ludzi zdolnych i dobrze ze swą specyalnością obznajmionych. Kto się łudzić sam nie chce, a bardziéj jeszcze z umysłu innych w błąd wprowadzać, ten i z obozu przeciwnego widzi całą prawdę i nie czuje tak silnéj w Rzymie podstawy dla piemontczyków, jakby to chciał p. Lanza, Sella i towarzysze wmówić w Europę. — Słusznie fakt ten oceniając *Unita Cattolica,* jako nowy tryumf papieztwa, a zarazem nową chwałę pontyfikatu Pius IX. powiada: „I to przypada w czasie najpomyślniejszym dla rewolucyi, gdy jéj zwycięztwo powinno długo rządzić światem; przypada nie w początkach, ale przy końcu panowania starca, który pozostałym mu wiernym nie może nic udzielić innego, prócz swego błogosławieństwa..... Chcielibyśmy widzieć p. Lanza (a podobno zobaczymy to jeszcze) postawionego w to położenie, jakie zgotował Ojcu świętemu. Iluby żołnierzy, ilu profesorów, ilu urzędników poniosło najmniejszą krzywdę lub szkodę w jego obronie, z przywiązania dla jego rządów! Iluby dzisiejszych zwolenników powiedziało np. nie chcemy przysięgać wierności Mazziniemu, bośmy obiecali być wiernymi p. Lanzy?“ A *Unita Cattolica* mogłaby dziś już przytoczyć przykłady przywiązania za pieniądze, za ordery, za tytuły, za nadzieję korzystnéj posady, jaką przepełniona jest prawica w parlamencie, i przeskoków, zmiany zasad i przekonań, jakich od lat dziesięciu codziennie jesteśmy tu świadkami. Rewolucyoniści przebaczyć Rzymianom nie mogą, że wszystkie usiłowania dla zjednoczenia ich dla nowego porządku rzeczy pozostają bezskuteczne, szczególniéj, że wychowanie nowego pokolenia zpod ich wpływu usunięte. Przyznają często, że rodzice niepoprawni, ślepi na światło swobody przyniesione z Florencyi, ale chcieliby przynajmniéj młodzież nawrócić, bo inaczéj, jak temi dniami pisał jeden z zagorzałych rewolucyjnych dzienników, „Rzym zawsze pozostanie papiezkim, upadek władzy duchownéj nie będzie zupełny, a rząd w nowéj stolicy nie potrafi się utrzymać.“ To też nie dosyć, że są na ulicy napastowani księża, ale prześladowane są dzieci, gdy wedle zwyczaju włoskiego w godzinach południowych szeregami idą na spacer za miasto. *Il Tempo, La Concordia* przebaczyć nie mogą, że wychowańcy katoliccy są zawsze bardzo liczni, że pensyonata przy klasztorach i zakładach dobroczynnych wzrastają, a szkoły rządowe prawdziwych rzymskich dzieci posiadają niezmiernie mało, poważniejsze nawet, jak *la Riforma, la Liberta, l'Opinione* szukają środków dla zaradzenia złemu, gdyż nie były przyzwyczajone do podobnego objawu, ani w Piemoncie, ani w Toskanii, ani w prowincyach neopolitańskich; *la Capitale* szczerze, otwarcie, całém sercem wroga, całą duszą nienawidząca Kościoła, opowiada z przyjemnością, jak jéj przyjaciele na ulicy przemawiają do dzieweczek prowadzonych przez dwie przełożone, by się już raz pozbyły przesądów, nie wierzyły naukom przewrotnych kobiet i nie dały się obałamucać przez głupie, ciemne i demoralizujące zasady religijne. To też od municypium domagają się wypędzenia ze szpitalów Sióstr miłosierdzia, oczyszczenia z duchownéj opieki więzień i ochronek, oddania wszystkich zakładów dobroczynnych czysto świeckiemu patryotycznemu zarządowi. — Być bardzo może, że w Rzymie będziemy jeszcze świadkami dekretu wypędzającego Siostry miłosierdzia, jak to już miało miejsce przed trzema laty w Sycylii. Tymczasem prasa katolicka postępuje naprzód: we Frascati, nie mogącém się prawie nazwać miastem, *la Societa per gl'Interessi Cattolici,* liczy już przeszło 500 członków i niedawno deputacya przybyła do Rzymu prosić Ojca św. o błogosławieństwo na dalszą pracę i rozwój, gdyż otwierano nową wolną bezpłatną katolicką szkołę, która już miała 200 kandydatów. Z najgorszéj części miasta, najbardziéj zajętéj przez rewolucyonistów, z tak zwanego *Rione Monti,* inna znowu deputacya, także licząca przeszło pół tysiąca osób, prosiła Papieża o modlitwę za ich uciśnioną dzielnicę i złożyła znaczne świętopietrze zebrane przez prawdziwych biedaków, żałujących sobie nieraz soli, kawałka chleba, trochę lepszego pożywienia, by się do wspólnéj a prawdziwéj ofiary własnym przyłożyć groszem. Dawno już świat nie widział tak gorącego przywiązania, takiego zupełnego oddania się sprawie Kościoła i tak żywéj miłości dla Namiestnika Chrystusowego. — Dzisiaj ten objaw ważniejszy od not dyplomatycznych, od układów europejskich dworów, od zapatrywania się na kwestyą rzymską różnych ministerstw, gdyż w nim przyszły tryumf Kościoła i zadatek zmiłowania Pańskiego. W Turynie przed dwoma tygodniami znany katolicki dziennik *l'Unita Cattolica* został skazany na 2000 fr. kary za artykuł wstępny z 23 sierpnia, wykazujący

ożywienie ducha religijnego we Włoszech, mimo wszystkich stawianych przeszkód przez rząd i sektę. Stowarzyszenie młodzieży katolickiéj w Bolonii natychmiast zaproponowało, by karę tę cała ludność katolicka zapłaciła, gdyż wyrażone uczucia przez dziennik nie były samego redaktora, ale całego chrześciańskiego włoskiego społeczeństwa. Otworzono subskrypcyą, która prędko bardzo pokryła, katolicka ludność dała, nie ministeryum, ale całemu porządkowi dzisiejszemu rzeczy głośne votum nieufności, ale co ważniejsza wykazała, jak związana silnie, jak czuje potrzebę jedności. Ojciec święty, gdy mu w czasie jubileuszu młodzież Włoch całych składała życzenia, mógł śmiało powiedzieć: „Błogosławię Italii, ale przedewszystkiém błogosławię Turynowi i Piemontowi całemu, gdyż ztamtąd dotknęły mię pierwsze obelgi, ale też ztamtąd doszły mię najżywsze uczucia przywiązania.“ *La Voce della Verita* została skazana w Rzymie na 1000 franków kary za trzy artykuły nie występujące bynajmniéj przeciw rządowi, ale broniące silnie wiary; młodzież rzymska nie chciała stać niżéj od turyńskiéj i zapłaciła publiczną składką kontrybucyą nałożoną na organ Stowarzyszenia dla obrony interesów katolickich. Dziś na porządku dziennym prześladowania uczciwych gazet: *La Palestro* niedawno założona i redagowana bardzo dobrze, w przeciągu trzech tygodni była cztery czy pięć razy sekwestrowana, *la Stella* to samo, *la Frusta* najliczniéj się rozchodząca ze wszystkich dzienników nietylko po Rzymie, ale po innych miastach, miasteczkach, po wsiach, nawet Romanii, nie mogła ujść czujności kwestury, pozwalającéj w tym samym czasie rewolucyjnym dziennikom tak szkaradne pisać artykuły na Ojca św., że przytaczać ich się nie godzi. Naśmiewają się z obrzędów, z wiary z Sakramentów, apostołują publicznie niewiarę, demoralizują ludność niecnemi, bezwstydnemi opowiadaniami, a katolików pociągają do odpowiedzialności, jeżeli ostrzegają wiernych przed zastawionemi sidłami, jeżeli zbijają ich zasady, jeżeli stają w obronie prześladowanego, poniżonego, uciśnionego Kościoła. A to wszystko w imię wolności. — Gdyby ci ludzie powiedzieli wyraźnie, że dziś, co są zwycięzcami, prawo *vae victis* będą wypełniać ze ścisłością, gdyż chcą ostatecznego tryumfu swych zasad, przewagi w świecie rewolucyjnych pojęć, że wszystkich, co się do ich woli i przekonań nie zastosują, uważać będą za naruszających porządek publiczny, karać jako przestępców nowego prawa, to mniéjby mieli rozgłosu, ale byliby szlachetniejsi i bardziéj loiczni. Lecz proszeni i nieproszeni, po rynkach, placach i rogach ulic, po wszystkich krańcach świata głoszą o nowéj erze wolności, piszą statuta, całe księgi praw o swobodzie, a każdy objaw przeciwny, każde prawdziwe katolickie uczucie duszą i przygniatają, jeżeli tylko są w stanie je dosięgnąć.

Ale jak każde prześladowanie wzmacnia jedynie uciśnionych tak i rządowe i sekciarskie napady nie tworzą zbiegów w katolickim obozie. — Municypium podało się do dymissyi, a nowa giunta po raz dziesiąty podobno ma być wybraną; wierna Papieżowi ludność nie zgłasza się wcale do urny, stała w postanowieniu: *ne elettori, ne eletti,* ani wyborcami, ani wybranymi, walczące zaś z sobą partye do zgody przyjść nie mogą, sesye przechodzą na skandalicznych kłótniach, na burzliwych zajściach skutkiem których co dwa miesiące nowe rozpisują się wybory. Na 780 zapisanych stanęło przy wyborach do rad miejskich jedynie 17 (siedemnastu), a *Gazzeta di Bolonia* donosząc o tém, pyta z żałością i przestrachem dla czego ta apatya w Rzymie i zupełne zaniedbanie praw politycznych, z jakiéj przyczyny ta niechęć do wolności i uniemożebnienia życia konstytucyjnego. — Odpowiedź łatwa, ale *Gazzeta* naturalnie składa winę na księży, na jezuickie wychowanie, na ciemnotę ludności utrzymywaną przez tyranią papiezką, a jednéj rzeczy widzieć nie chce, że Rzymianie nowych panów nie uznają, żadnéj z niemi styczności mieć nie pragną i za chwilowych uważają przybyszów, którzy żadnego prawa nie mają do wiecznego miasta. Za każdą uroczystością, każdą rewolucyjną rocznicą powołują pod broń gwardyą narodową, by cudzoziemcom pokazać, jak licznie i chętnie pełnią dobrowolną służbę Rzymianie i jak sobie wysoko cenią powierzoną obronę spokojności publicznéj. Pisał im publiczne podziękowanie król po drugim sierpniu, pisał po kilka razy książe Humbert, pisał minister wojny *Ricotti,* składali dzięki dziesiątkami zacni jenerałowie „za patryotyzm, czujność, gotowość do obrony,“ ale nikt nie wspomniał, że trzeba było nałożyć 1000 fr. kary za każdorazowe niestawianie się, gdyż rozkazów nikt słuchać nie chciał i w szeregach brakowało zawsze połowy żołnierzy. Sam widziałem znanych mi dobrze ze swych usposobień prawdziwie rzymskich, stojących pod bronią rzemieślników jedynie z obawy kary, któréj w stanie nie byli zapłacić, ale jaki zapał panuje dla téj instytucyi, wystarczy wspomnieć, że przed trzema tygodniami wielu oficerów podało się do dymisyi, a do dziś nowych nie zdołano wybrać, gdyż w stu cyrkułach nie stanęła nigdy prawem przepisana liczba wyborców, a zmuszeni do pełnienia służby mieszkańcy nie chcą bynajmniéj dobrowolnie przyjąć ofiarowanych stopni, ani żadnym czynem uznawać nowego, arbitralnego w wieczném mieście zarządu. Tylko w naszych czasach podobny stan rzeczy utrzymać się może, a dzieje dziesięcioletniéj piemonckiéj jedności włoskiéj pełne są szczegółów, w dzisiejszém ogólnym chaosie niezauważanych, ale które przyszłe pokolenia nie mało będą zadziwiać. — Od dni kilku gazety wszystkich odcieni zajęte kwestyą zwołania izby, a jedni drugich się pytają, czy parlament będzie czy nie będzie otwarty tego roku. Rzymianom zupełnie obojętnie, czy nowa sankcya *ojców ojczyzny* zatwierdzi ich w przewodniczeniu nowemu królestwu i raz jeszcze obsypie ich pochwałami, których nieżądają i na które nie zasłużyli, bo codziennie pełne sale watykańskie najlepszym i najwierniejszym świadkiem ich uczuć, ale koła rewolucyjne nie mogą znieść tego opóźnienia w ostateczném przeniesieniu stolicy i zaczynają napadać na samego *re galantuomo,* który podobno nie chce zamieszkać w Kwirynale i swym uporem niepokoi *„chciwą go oglądać ludność rzymską.“* Prócz ambasadora rosyjskiego żaden poseł nie przeniósł swego bióra do wiecznego miasta i dotąd przenosić nie myśli, rząd jak zawsze chwiejny, chciałby mieć od razu dwie stolice, nad Tybrem i nad Arno, a dzienniki ministeryalne zaczynają oswajać swoich partyzantów z myślą, iż cała machina administracyjna zaledwo przy końcu przyszłego roku zdoła się usadowić w Rzymie.

Przemowa Ojca św.

Osservatore Romano ogłasza dwie allokucye Ojca św. powiedziane w d. 2 bm. Pierwsza z nich zwrócona do najznakomitszych członków społeczeństwa rzymskiego brzmi:

„Widzimy świat podzielony na dwie części; z jednéj strony katolicy, z drugiéj ludzie, którzy zagrzęźli w indyferentyzm, lub natchnieni są nienawiścią do religii.

Społeczeństwo chce, aby nauka wystarczyła do wszystkiego, i uważa jako obce nauce wszystko, co dotyczy religii i Kościoła.

Trzeba się opierać silnie obecnym maksymom wieku, a szczególnie zawsze się modlić. Mury Jerycha zapadły się same przez się z woli Pana, gdy lud boży okrążył je siedem razy z kolei pod opieką arki przymierza, która jest

królową nieba, a spodziewać się możemy radości złożenia jéj kiedyś dzięków, gdyż zbawi ona Rzym, Rzym Piotra i Pawła, stolicę namiestnika Jezusa Chrystusa.“

W odpowiedzi na adres młodzieży rzymskiéj Papież następną miał allokucyą:

„Jeżeli co może przynieść siłę i pociechę sercu pogrążonemu w smutek i boleść, to niezawodnie głos tylu wiernych poddanych i tylu szlachetnych synów Rzymu, ich objawy posluszeństwa, wierności, miłości. Składam za to dzięki Bogu i proszę Go, aby złożył w serca wasze dar najrzadszy i najcenniejszy: wytrwałość w uczuciach i odwagę wyznawania otwarcie wiary.

Teraz w owym dniu poświęconym aniołom, z których każdy z was ma jednego przy swym boku jako stróża i doradzcę, powiem słów kilka wyjętych z Pisma, jakie Kościół stosuje do téj okoliczności.

Prorok Zacharyasz miał nadzwyczajne widzenie; widział on aniołów na koniach rozmaitéj maści, mających na czele swem archanioła, który ich prowadził. Aby zadowolić ciekawość Zacharyasza, archanioł rzekł mu, że wysłany do królestw otaczających lud wybrany, powraca spełniwszy swoje posłannictwo. Ów archanioł (św. Hieronim mówi, że to był św. Michał) odpowiadał na wszystkie pytania proroka. Zapewniał on, że nietylko błagać chce Boga za ludem jerozolimskim, lecz nadto, że już za nim błagał i zawiadomił Boga o cierpieniach swego grodu i występkach ludów, które przyszły podbić go pod swe panowanie.

Odpowiedź Boga była taka: „Jestem oburzony i gniew mój jest wielki;“ (*ira magna ego irascor*) potem dodał: Wrócę jednak do Jerusalem w mojem miłosierdziu (*revertar ad Jerusalem in misericordiis*). Bóg był oburzony przeciw tym, co gnębili lud jego. Otóż w tych dniach błagaliśmy archanioła, mamy więc nadzieję, że ukaże Bogu rany jego grodu, ogniska katolicyzmu, oddanego jego namiestnikom, aby nim kierowali i zarządzali całym światem katolickim; mamy nadzieję, że ponowi swe prośby, że uczyni dla Rzymu, co uczynił dla Jeruzalem. Bóg odpowie: *ego irascor*, pełen jestem oburzenia (wedle naszego sposobu mówienia, gdyż Bóg się nie oburza) i da on wolny tok swéj sprawiedliwości, lecz następnie zwróci ku Rzymowi swoje miłosierdzie: *Convertar ad Romam in misericordiis*.

Spodziewam się, że Bóg zwróci swój zwrok ku Rzymowi, i że otwierając swe ręce, obdarzy go owocami swego miłosierdzia, że go wyswobodzi z ucisku i zgorszenia, że będziemy mogli jak dawniéj pełnić nasz święty urząd bez oporu i bez wojny. Niechaj pokój wróci, niechaj się skończy zgorszenie, jakiego pełnym jest ów święty gród boży, niech przyjdzie Marya, matka miłosierdzia i z nią śś. Apostołowie Piotr i Paweł, pierwszy podstawa kościoła, drugi nauczyciel narodów; otrzymają oni od Boga, iż zleje na nas swoje miłosierdzie.

Spodziewajmy się więc dni mniéj pełnych boleści i trudu, w których nie będzie więcéj zgorszenia otaczającego nas. Święciliśmy w tych dniach pamiątkę tryumfu odniesionego przed trzema wiekami nad Islamizmem i Turkami; módlmy się, aby nam daném było ujrzeć zwycięztwo nad niewiarą nowoczesną i prześladowcami Kościoła bożego.

W téj słodkiéj nadziei wznoszę ręce, aby was błogosławić. Niech owocem tego błogosławieństwa będzie podwojenie waszéj żarliwości dla służby bożéj, dla obrony praw prawdy, sprawiedliwości i religii. Niech wam da ową pogodę umysłu, jaką się nieraz traci wśród zasadzek i prześladowań piekła; niechaj wam da ową spokojność i ów pokój, które są właściwością dusz wiernych Bogu; niechaj wam da pociechę zgody w waszych rodzinach, ojców z synami, braci z braćmi w jednéj myśli oddawania chwały Bogu, służenia społeczeństwu ludzkiemu, zachowania rezygnacyi wśród naszych cierpień i naszych utrapień.

Spodziewamy się, że Bóg was nie opuści, że przyjdzie wam wkrótce na pomoc: *Convertar ad Romam in misericordiis.* Niechaj to błogosławieństwo będzie nad wami w ostatnich chwilach życia, abyście mogli za jego pośrednictwem złożyć dusze wasze w ręce wiekuistego ojca: *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum* — i niechaj wam nada prawo wnijścia w szczęśliwą wieczność, abyście mogli błogosławić i chwalić Boga na zawsze. *Benedictio Dei omnipotentis etc.*

Z dyecezyi Tarnowskiéj.

Jego Excellencya ksiądz Biskup Tarnowski, baron Pukalski, obchodził 15 b. m. uroczystość pięćdziesiątletniéj rocznicy swego kapłaństwa. Do podniesienia świetności téj uroczystości, wszyscy bez różnicy wiary i stanu starali się przyczynić.

Już 14 b. m. wieczorem, muzyka wprowadzona kosztem miasta z Wieliczki i wspaniały pochód z różnokolorowemi latarniami i pochodniami, jak również bogato wieńcami i chorągwiami ustrojone popiersie Szanownego Jubilata, ustawione obok ratusza przed biskupim pałacem, a bogato lampami i bengalskim ogniem oświetlone: zwiastowało nader licznie zgromadzonemu ludowi, który o kilka mil na tę uroczystość przybył, jak i mieszkańcom miasta Tarnowa o świetności nadchodzącéj uroczystości. —

Dnia 15 b. m. o wschodzie słońca bicie z moździeży wraz z muzyką oznajmiło Tarnowianom dzień uroczystości. O 10éj godzinie dzwony katedry wezwały Czcigodnego Jubilata do świątyni Pańskiéj, a wnet wśród niezliczonych zastępów ludu rozpoczęła się wspaniała processya przez bramę tryumfalną, kosztem miasta wystawioną, ku katedrze. Z krzyżem na czele postępowali najprzód klerycy seminaryum Tarnowskiego, następnie około 200 kapłanów tak świeckich jak zakonnych, przybyłych z najdalszych stron dyecezyi, daléj kanonicy kapituły Tarnowskiéj, potém szedł Jego Excellencya ksiądz Arcybiskup Wierzchlejski pośród asysty księdza Prałata Króla i księdza Opata Nowakowskiego z Żółkwi, zamykał zaś ten wspaniały pochód sam Czcigodny Jubilat wśród asysty księdza Pralata Gildanowskiego i księdza Opata Słotwińskiego z Krakowa.

Po odprawionym wspaniałym nabożeństwie, któremu muzyka katedralna wraz z śpiewem świetnie odpowiadała, Jego Excellencya ksiądz Arcybiskup w słowach nader wzniosłych i wszystkich do głębi serc poruszających, złożył Jubilatowi swe życzenia, przystąpił pierwszy do błogosławieństwa, którego Jego Excellencya ksiądz Jubilat następnie wszystkim kapłanom w szczególności, a reszcie wiernym w ogóle udzielił. Potém odprowadzono księdza Jubilata w tym samym porządku, jak pierwéj, do biskupiego pałacu, gdzie już zastał wystawione swe popiersie z marmuru, wykonane przez p. Ludwika Otowskiego, niedawno przybyłego rzeźbiarza z Rzymu, kosztem wszystkich kapłanów dyecezyi Tarnowskiéj. Tu przybyli radni miasta Tarnowa z burmistrzem swym na czele i wśród życzeń ofiarowali bogatą księgę w aksamit i srebro oprawną, taką samą księgę ofiarowali kapłani całéj dyecezyi, kapituła Tarnowska ofiarowała bogaty kielich. Delegacye różnych Towarzystw, urzędników, izraelici na czele z swym rabinem pospieszyli, aby złożyć swe życzenia. Następnie przystąpiło 3 najstarszych wójtów w poselstwie od całéj parafii Gręboszowskiéj, wręczyli księdzu Jubilatowi piękny obraz stósowny do uroczystości i następnie jeden z nich tak przemówił:

Jaśnie Wielmożny i Najprzewielebniejszy Arcypasterzu!

„Kiedy cała dyecezya Tarnowska pasterskiéj Waszéj Biskupiéj Mości pieczy poruczona, święci wśród niewypowiedzianéj radości dzień dzisiejszy, jako niezwykłą uroczystość Jubileuszu Twego Kapłaństwa: przybywamy i my z nad Wisły, aby do wieńca chwały, który w dniu dzisiejszym splata z miliona serc przepełnionych powinną czcią i uwielbieniem cała dyecezya, wpleść także serca parafian Gręboszowskich.

Jakżeż nie mamy się cieszyć, że Tobie Arcypasterzu pierwszemu z biskupów Tarnowskich pozwolił Bóg, wśród niezmordowanych prac i nieustannego poświęcenia się dla wiernych, dożyć 50 lat kapłaństwa? Czyż nie mamy powodu cieszenia się i radowania z téj niezwykłéj łaski najdobrotliwszego Pana, a to tém bardziéj, że w tym właśnie roku obchodzimy uroczystość Twego Jubileuszu, który tak wielce stał się pamiętnym dla całego świata katolickiego, z przyczyny co dopiero odbytego w nim Jubileuszu lat Piotrowych Ojca św.: Piusa IX.?

Za Twe poświęcenie się i pracę, za Twe trudy, Arcypasterzu! wśród których, co nie było dane żadnemu z poprzednich Biskupów Tarnowskich, już wtóry raz zwiedzasz dyecezyę naszą, uwieńczył Cię Bóg chwałą i zaszczytem Jubileuszu Kapłaństwa.

I nam nie przebrzmiały Waszéj Biskupiéj Mości słowa, któreś raczył zwrócić do nas dnia 16 lipca 1859 w kościele naszym, utwierdzając nas w świętéj wierze, i nam jeszcze nie oschły łzy, któreś ojcowskiemi Twemi słowy wycisnął z serc naszych, przynosząc nam pociechę wśród trudnego zawodu naszego w tém życiu doczesném. Niechaj w dniu dzisiejszym dla Ciebie, Arcypasterzu, tak uroczystym, będzie zapewnienie nasze obfitą nagrodą za Twe poświęcenie się dla Twych wiernych, a zapewniamy Cię, że żyć i umierać pragniemy w téj świętéj wierze, w któréj nas utwierdziłeś, że pragniemy tę św. wiarę nieskazitelną przekazać, jako najdroższą spuściznę dzieciom, wnukom i prawnukom naszym. Niechaj myśl ta, Arcypasterzu, że jesteś przewodnikiem dusz tego ludu polskiego, który zawsze czcił i uwielbiał swych Biskupów, który się nigdy nie zachwiał w wierze swych praojców, będzie dla Ciebie wspomożeniem do dalszych prac w sędziwym Twym wieku!

Błagając najwyższego Pana, aby dla dobra wiernych Waszéj Biskupiéj Mości pasterskiéj pieczy powierzonych, przedłużał błogie Twe życie w najpóźniejsze lata: upraszamy w głębokiéj pokorze dla nas i całéj parafii o potrzebne nam błogosławieństwo pasterskie.“

Potém nastąpił obiad w pałacu biskupim, do którego zasiadło około 80 osób, a oprócz tego podejmował ksiądz Jubilat wszystkich kapłanów swym kosztem w seminaryum. Wieczorem wśród oświetlonego całego miasta powtórzono pochód z latarniami i pochodniami, a muzyka odgrywała późno w noc różne piękne sztuki, a wszyscy rozeszli się lub odjechali do domów swych z wesołem usposobieniem ducha, bo powzięli to mocne przekonanie, że gdzie taka ochota do niesienia usług, oddania powinnego uwielbienia dla Biskupa swego, tam musi być silna i żywa wiara. *Ks. H. O.*

Wiadomość o arcybractwie chrześciańskich matek.

W roku 1850 w maju, w mieście Lille we Francyi, kiedy kilka pobożnych matek między sobą radziło o swych dziatkach, powzięły tę piękną myśl i połączyły się ze sobą, aby wspólnie się modlić za swe córki i syny, polecać je szczególnéj opiece Najświętszéj Maryi Panny i na tę intencyą słuchać mszy św. Z tego zakątka Francyi rzucone ziarno rozrosło się wnet jak ziarnko gorczyczne nie tylko po Francyi i Europie, ale zaszczepiło się nawet już w Ameryce północnéj, Brazylii, w Indyach i Turcyi. Najprzód Paryż przyjął tę myśl; wśród zgiełku światowéj swawoli całkiém na zewnętrzne rozkosze rozpuszczonéj, znalazły się dusze prawdziwie pobożne, które gorąco i z zapałem myślały o rzeczach wiecznych, o zbawieniu i szczęściu wieczném nie tylko dla siebie, ale i dla własnych dzieci. Wnet przyszły matki swawolnego miasta do tego przekonania, że wielki pożytek dla całéj rodziny z tego związku być musi, więc na wzór obywatelek miasta Lille zawiązały się w bractwo, obierając sobie kościół Notre Dame de Sion na Faubourg S. Germain ku wspólnéj modlitwie i słuchaniu mszy św. na intencyą swych dzieci. Przy tym kościele jest zgromadzenie księży mające na celu nawracanie żydów, założone przez prozelitę ojca Teodora Ratisbonne, który jak najchętniéj całą duszą zajął się ułożeniem statutów dla matek tkliwie i religijnie kochających swe dzieci. Ojciec Ratisbonne chwaląc przedsięwzięcie prawdziwie katolickie owych matron, które ku dobremu wychowaniu dziatek chwyciły się środka może najskuteczniejszego, a dotąd może zbyt zaniedbanego t. j. modlitwy, zachęcał je i utwierdzał w dobréj chęci, sam zbierając je około siebie i dając wskazówki i nauki tyczące się wychowania dzieci. X. Arcybiskup paryzki wielce popierał zabiegi Ojca Ratisbonne, potwierdził statuta i oddał temuż ojcu zarząd tego bractwa, czyniąc go dyrektorem. Ojciec Ratisbonne wkrótce napisał dziełko: „Manuel des mères chrétiennes.“ Po dziesięcioletniém istnieniu liczba członków z Paryża po całéj Francyi wzrosła aż do 40,000.

Ks. Arbybiskup moguncki poznawszy zbawienne skutki tegoż bractwa, w roku 1860 zwołał 10 pań swego miasta, przedłożył im tę myśl, która wnet się przyjęła i z Moguncyi rozeszło się to bractwo po innych miastach (Monachium, Wiedeń, Freiburg w B., Regensburg, Bamberg, Raciborz itd.), tak iż w końcu roku zeszłego było 8000 członków w Niemczech. Na Szlązku dość liczne powstały filialne bractwa; w Opolu ksiądz pewien przetłomaczył statuta na polski język, aby i między Polakami zaprowadzić to bractwo. Ze Szlązka i do Czech bractwo zapuściło swe korzenie.

„Otóż znów jedno bractwo więcéj (tak pisze hr. Hahn-Hahn) między tylu bractwami, powie niejeden. Prawda, jeźli na liczbę zważać będziemy, to to bractwo za wiele; ale inaczéj, jeźli uwagę zwrócimy na jego istotę i cel. Nie powinniśmy bowiem się łudzić; rodzinie grozi upadek. Nieprzychylność ku wierze już zapanowała, albo ma zapanować w szkole, w warsztatach, w wyższych zakładach naukowych, w dziennikarstwie, w piśmiennictwie, w naukach. w piwiarniach i winiarniach robotników i obywateli, w teatrach wyższego społeczeństwa, i ta nieprzychylność z tak szatańskim wzmaga się szałem, iż się już potworzyły zgromadzenia, aby odjąć umierającym pociechę, jaka z wiary św. płynie. Jeżeli wiara ze serca wypadnie, runą podwaliny, jakie się w nim zakorzeniły, znikną cnoty będące owocem dobrych zasad, opór przeciw własnym namiętnościom i obcemu przykładowi słabieje, umysł się upadla, wszelka energia odchodzi, a chuć do używania rozkoszy światowych potężnieje i po doznanych rozkoszach jeszcze się drażni i bardziéj upada“.

„W tym kierunku, pisze daléj, który przez swych zastępców z chełpliwością, a przez przeciwnych sobie ze drżeniem, postępem jest przezwany, obraca się świat dzisiejszy; życie publiczne, ustawy państwowe, codzienne społeczeństwo. Hasłem jego jest bunt przeciw Bogu, który się objawia w opieraniu się przeciw wszystkiemu, co w miejscu Boga i w imieniu Boga ma i mieć powinno powagę, przeciw kościołowi, religii, kapłanom, rodzicom, przeciw wszystkiemu, co przewrotnym dążnościom ku nieposłuszeństwu słuszną stawia zaporę. Ten kierunek nieszczęsny wywiera wpływ na rodzinę. Mężowie, którzy swem powołaniem, urzędem, stanowiskiem, zatrudnieniem w ciągłéj zostają styczności z tym kierunkiem, przyzwyczaiwszy się, gubią jasny pogląd i wolny sąd, i dają się mu o tyle więcéj omamić i osidlić, o ile im mniéj lub więcéj brak samodzielności opartéj na podstawach wiary katolickiéj. Ci mężowie są głowami i ojcami rodziny; oni swe dzieci chcą podług nowych wychować zasad. Dzieci mają się wiele uczyć, mają być bardzo wykształcone: syn, aby karyerę zrobił jaką na świecie — córka, aby dobrze wyszła za mąż; a że religia do tych celów nie wielką czyni posługę, więc ją trzeba wykreślić z programu koniecznych studyów. Jeźli ojciec należy do stanu, w którym sobie w pocie czoła na kawałek chleba zarabia, chce czemprędzéj pozbawić się ciężaru utrzymania rodziny i nastaje straszny nienaturalny stósunek, że młode bardzo dziatki ledwo konieczne szkólne nauki odbiorą, we fabrykach pracując, dopomagać muszą do utrzymania swego mizernego życia za bardzo lichą nagrodę. Ta nienaturalność wyradza inną, która się mści za pierwszą; dziecko bowiem wy-

ćwiczone w rychłém zarobkowaniu, stawia się natychmiast w innym stósunku do rodziców niż dziecko, które od rodziców odbiera swe utrzymanie; ono się czuje niejakoś na tém samém stanowisku co rodzice, zwłaszcza, jeźli jako starsze na młodsze swe siostry i braci pracować musi; ono ma téż głos w rodzinie i objawia swą radę i sposób zapatrywania się. Tak znika podległość, posłuszeństwo, wdzięczność, a obudzają się skłonności i namiętności młodości; tak emancypuje się całkiém dziecko i chodzi swojemi drogami, pełnemi nieszczęść i płaczu. W tych zaś wyższych stanach, gdzie dziecko w nauce wyćwiczone, gdzie najwięcéj jego rozum i pamięć zaprzątają a usposobienia i zdolności duszy, wykształcenie charakteru odłogiem leżą, takie pokazują się skutki: dziecko się przecenia i rządzi się jako samodzielne, chociaż to tylko jest zadowolnieniem ze siebie, stawa w obronie swéj niepodległości i posłuszeństwo uważa za niegodne siebie. Jeźli takie dziecko przeszło szkoły zorganizowane według postępu, kiedy wyrośnie na młodzieńca, również jak syn lub córka wyrobnika, tylko w innéj postaci, lekceważyć będzie życie familijne wraz z jego obowiązkami, przyjemnościami i powinnym szacunkiem, owszem gonić będzie za jak największą swawolną swobodą. Nic nie zdoła te niesforne duchy, gdziekolwiek one się obracają, oswoić i ułożyć, prócz religii, prócz łagodnego światła i gojącego balsamu niebieskiéj wiary katolickiéj. W rodzinie pierwszym i nieustającym apostołem jest — matka".

„Matka przez stanowisko swe i obowiązki jest bardziéj od światowych zabiegów oddalona, niż ojciec; ona nie przesiaduje długich godzin w izbach klubowych, w szynkowniach, gdzie się nowszéj mody mądrość światowa rozpościera i niestety, jeźli nie przekonuje, to przynajmniéj omamia. Ona nie czytuje niegodziwości dziennikarskich, nie słyszy komentarzy, jakie przytém dodawają; i to utrzymuje w niéj spokojny sąd i jasny pogląd, a jeźli porówna nowe teorye o zaletach oświaty nowoczesnéj ze starym katolickim katechizmem, nie zachwieje się we wyborze. W takiém przekonaniu zawsze mówiła do swych dzieci, tak je uczyła modlić się, tak im opowiadała o Bogu i Zbawicielu ukrzyżowanym, tak uczyła i słuchała swe dzieci katechizmu. Ależ dzieci wnet podrastają, chodzą do szkół, w których nie wieje duch matki, wnijdą w towarzystwa młodych, słyszą, widzą niejedno, co drażni i rozbudza ich próżność, chuć do używania i samolubstwa. Wzrastają daléj w wieku, dojdą do najpiękniejszego rozkwicia w młodości, ułudy ziemskości osidlą je, porywają ku przepaści, przynęcają zdradliwie tysiącami rozkosznie urządzonemi obrazami i we wir świata wrzucają. Widzą to rodzice; ojciec myśli, że to każdy przejść musi. Widzi to matka; ze lwem poszłaby w zapasy, aby wydrzeć swe dziecko; ale jakżeż ma walczyć ze światem? Rady, przedstawienia, prośby mają swój czas i godzinę; dziecko rzadko skłania się ku temu, aby ich słuchać, a tém rzadziéj jest ono w tém usposobieniu, aby je oceniło; przytém ciągłe powtarzanie napomnień odejmuje moc i siłę, wreszcie znudzi. Biedna matka! ona nie może swego ukochanego dziecka światu i niebezpieczeństwu zostawić, które grożą szczęściu i godności życia, tu w czasie i zbawieniu duszy na wieki. Cóż więc może czynić? — Może się modlić. Tak, Bogu dzięki! to może i to téż czyni. Lecz ach! jak upada jéj serce, gdy wspomni na potok niebezpieczeństw i na swą biedną, słabą modlitwę, która jako ptaszek przestraszony przez ciemne to morze. ku niebu podlatuje, a nie raz tak słaby, tak jest umęczony! Pociesz się nieszczęsna matko! i wstąp do bractwa „matek chrześciańskich". Tam znajdziesz pomoc, tam masz towarzyszki twych kłopotów, tam się z tobą i za twe dzieci modli 120,000 matek codziennie tą małą modlitwę, którą ty jako członek bractwa za nie i ich dzieci odmawiać będziesz, tam co miesiąc najświętsza ofiara za ciebie i tych, co ci są na sercu, Bogu się składa, w świętéj komunii łączy się bozkie serce Jezusa z twém sercem zafrasowaném i kapłan pobożny daje ci nauki o twych nieraz tak zawikłanych obowiązkach, daje ci wskazówki o stanie twéj własnéj duszy, napomnienia, które sumienie twe zaostrzają, widnokrąg ci rozjaśniają, twą wolę umacniają, ducha ci podnoszą i ciągle a ciągle od nowa ci przedstawiają, że ty niebieskie, nadziemskie całkiém masz zadanie, w którém Zbawiciel ci dopomaga, t. j. królestwo boże na ziemi masz rozszerzać i dusze zbawiać ku wiecznemu żywotowi".

„Takie jest znaczenie i cel tego zgromadzenia; ono walczy z szatanem o duszę, walczy bronią nadprzyrodzoną, modlitwą przeciw zatrutym i zapalonym pociskom, na które dusze okolone materyalizmem świata są wystawione. Ono przez matkę chce dziecko zachować od szkoły bezreligijnéj, młodzieńca od wiru złych namiętności, męża od grzesznój obojętności względem najwyższych kwestyi życia, umierającego starca od nieszczęśliwego zgonu. To wszystko ono ma na celu, to wszystko ono ogarnia, to wszystko wciąga ono w zakres swego działania. Matka bowiem ustala jedność w rodzinie, ona jest spójnikiem między ojcem i dzieckiem, ona nie rozłącza w swéj modlitwie tego, co w jéj sercu jest złączone i tylko ona zdoła zapobiedz rozprzężeniu w rodzinie. To zaś rozprzężenie ma szatan na celu, do tego dąży materyalizm i porusza wszystkie mocy, które czasem jak wały morskie się piętrzą, czasem mile schlebiają. Są to mocy poziome — to prawda; lecz one są potężne, gdyż zepsuta natura ludzka jest ich spólniczką i towarzyszką; więc téż je tylko największa duchowa siła, siła modlitwy przemódz zdoła. Ale modlitwa téż przemoże; wprawdzie nie natychmiast, nie prędko — o nie! jeszcze może niejedni ojcowie umrą na puszczy, aleć dzieci jednak dojdą do Kanaan, a obłokiem słonecznym, który im drogę wskazuje, jest wspólna modlitwa „matek chrześciańskich"".

Tak pisze hr. Hahn-Hahn, konwerska, kobieta, która nie wśród spraw i zabiegów świeckich po rynkach i klubach, lecz swém tkliwém uczuciem, i, że tak powiem, instynktem wrodzonym każdéj kobiecie, poznała, przeczuła potrzeby dzisiejszego społeczeństwa i rodziny; kobieta, która znów jako kobieta religijna, we wierze św., w modlitwie widzi dźwignią najpewniejszą, niechybną tegoż społeczeństwa i rodziny. O téj modlitwie dzisiejsi wychowańcy młodzieży i rodzice i nauczyciele zupełnie zapominają. Pedagogowie dzisiejsi umieją dom szkólny dobrze urządzić, umieją metodę nauczania udoskonalić, rodzice wszystko poświęcają, żeby synowi lub córce w młodym wieku przy nauce na niczém nie zbywało, strzegą swe dziecko od chorób, od złych towarzystw, może starają się o dobre dla nich książki i dobrych nauczycieli i towarzyszy, sądzą wszyscy, że temi przyrodzonemi środkami wypielęgnują dziecko i wychowają na dobrego członka społeczeństwa, myślą, że to jedyny sposób i środek do wychowania. Któryż ojciec z równym zapałem troszczy się o to, czy syn był u spowiedzi jak o inne rzeczy? Któryż ojciec tyle się modli, ile się w inny sposób stara o swe dziecko? Niestety! wiara święta nieco zwątlała u nas, za mało skutków przypisujemy religii św., za mało ufamy modlitwie. Pismo św powiada: modlitwa niebiosa przebija, a świat dzisiejszy głosi jako hasło jedyne i wyłączne: kto sobie nie pomaga, temu i Pan Bóg nie pomoże. Niech więc matki nasze, niech matrony nasze, które jeszcze więcéj od mężów mają ognia miłości bożéj, w których wiara św., religia, kościół jeszcze mają święte urocze znaczenie, niech one chwycą się tego środka, który religia podaje nam: modlitwy. Bóg sam przez niewiastę rozpoczął zbawienie rodu ludzkiego, przez niewiastę zacznijmy nawracać społeczeństwo ku dobremu, przez matki, które mimo swéj podległości, jaką winny mężom, są wszystkiém prawie w domu rodzinnym. „Zaprawdę! (pisze Hettinger w swéj Apologii chrześciaństwa) kiedy chrześciaństwo odkupiło cały ród ludzki, odjęło zaraz przez swą naukę o Najświętszéj Maryi Pannie, Matce naszego Zbawiciela, zakałę, jaka ciężała na niewiastach... Słabość córek Ewy byłaby się ugięła pod ciężarem kapłaństwa, lecz one wzięły moc modlitwy, cześć i godność cnoty. Troski i prace życia publicznego pozostały im obce, ale miały udział we wszelkiéj obywatelskiéj wolności. Od nich wyszły dobre obyczaje, które więcéj znaczą niż prawo. One miały pierwszy i najważniejszy udział we wychowaniu, od którego przyszłość narodów zależy. Jałmużny rozdzielać było ich powołaniem. W ich zakres trzy wchodziły rzeczy, które wielki wpływ na życie mają — dziecęce lata, ubóstwo i boleść. W życiu rodzinném takie samo objawia przeistoczenie. Przez wolny wybór stawszy się żoną, zasiadła matka jako królowa w kółku swych dzieci; żona sprawowała urząd apostoła u swego męża; siostry stały się aniołami stróżami swych braci. Nawet dla tych, które ciężko upadły, były naprawieniem: Afra, Pelagia, Marya Egipcyanka, Aglaë, Tais otrzymały koronę świętości. Odtąd można powiedzieć, że w kościele nic

się wielkiego stać nie mogło, żeby niewiasty nie miały mieć udziału". Potém wylicza przykłady wielkich niewiast.

Bractwo matek chrześciańskich wszędzie się da zaprowadzić, a szczególniéj po wioskach naszych, gdzie lud nasz tak skory do bractw i zdaje się całą swą pobożność na tém zasadzać, że należy do bractwa jakiego. Potrzeba jedynie dobréj woli ze strony dusz pasterzy, aby zechcieli bractwo to zaprowadzić; ustawy tegoż bractwa nie są uciążliwe. Jużeśmy poczynili środki, aby się postarać o statuta i skoro je odbierzemy, nie omieszkamy ich w *Tygodniku* ogłosić. Ojciec św. na dniu 18 września 1858 roku nadał na 12 oznaczonych dni albo w ich oktawie odpust zupełny wszystkim, którzy podług owych statutów w bractwo się związali. Oprócz tego udzielił odpustu zupełnego dla tych członków w godzinę śmierci.

List Pasterski Biskupa z Poitiers z powodu zamordowanie Arcybiskupa Paryzkiego.

(Dokończenie.)

Zwróćmy teraz wzrok nasz ku widowisku całkiém odmiennemu. Po tajemnicy tych śmierci błogosławionych, oto dobroć boża pociesza nas i każe nam się radować, kładąc przed oczy nasze tajemnicę długiego żywota oczywiście opatrznościowego. Podczas gdy pojedyńczy pasterze w sposób tragiczny padają pod pierwszemi ciosami, powszechny pasterz chrześciaństwa, przetrzymując najgwałtowniejsze, nad miarę przedłużające się napaści, z siłą zwycięzką postępuje daléj koleją swego cudownego zawodu. Jakżeż nie być uderzoném zjawiskiem, jakie nam zbliżający się dzień 16go czerwca przedstawia? Ponieważ żaden z następców św. Piotra w latach panowania nie dorównał okresowi dwudziestu pięciu lat, w ciągu których książę Apostołów dzierżył stolicę w Rzymie, stało się to już w historyi zasadą, jeżli nie wyrocznią prorocką, iż żaden biskup rzymski nie ujrzy lat Piotrowych: *Non videbis annos Petri*, zasada, która jak to dobrze wiedziano, nie miała żadnéj innéj za sobą powagi, nad powagę istniejącego faktu. Otóż, za łaską miłosierdzia bożego nadchodzi chwila uroczystego zaprzeczenia istnienia tego faktu; i będzie nam dozwoloném ujrzeć osobliwy znak troskliwości nieba, równocześnie jako wskazówkę łask dla Kościoła i dla świata przeznaczonych. Zdumieni tym przywilejem nieprzyjaciele papieztwa, a widząc swe szyki nie poraz pierwszy pomięszane, pytali samych siebie: jakież jest znaczenie tego osobliwego faworu udzielonego obecnemu papieżowi: *Hic autem quid?* (Joan. XXI, 21.). Ze zdumieniem spoglądali na człowieka, który wcale nie umiera: *discipulus ille non monitur* (ibid. 23.). Przeciwnie wierne dzieci boże błogosławiły niebo za to, że Jan Mastaï zdaje się odziedziczać obietnicę daną uczniowi nader umiłowanemu, którego imię nosi: *Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te*: „jeśli chcę, aby pozostał aż przyjdę, co tobie do tego?" (ibid. 22.) Miejmy nadzieję, Najmilsi Bracia, że Piusa IX. zachowa nam Pan Bóg dość długo, aby był świadkiem lepszych dni przeznaczonych światu, i że nie odejdzie od nas w pokoju, nie ujrzawszy własnemi oczyma zbawienia, które ma zajaśnieć przed oblicznością wszystkich narodów." (Luc. II, 29. 30. 31.)

Z okazyi téjże rocznicy, będącéj dotąd bez przykładu, papież jubilat wystósował pod dniem 4 m. b. do całego episkopatu świata chrześciańskiego Encyklikę, w któréj wylicza najpierw znakomitsze dzieła i ogromne zawichrzenia podczas długiego pontyfikatu swego, przeznaczonego na tyle trudów i przepełnionego tylu zmianami. (Ep. Encycl. *Beneficia Dei*, IV jun. *MDCCCLXXI.*) Z jakiémże wzruszeniem słyszymy go mówiącego, że największą z obecnych boleści i dla któréj jakoby zapominał o nieszczęściach, co go bliżéj dotknęły, jest „owo opłakane pasmo klęsk i nieszczęść, które przez tak długi czas tłoczyły i gniotły najszlachetniejszy naród francuzki, i owe niesłychane gwałty zdziczałéj i nikczemnéj tłuszczy, ukoronowane popełnieniem bezbożnego morderstwa i ojcobójstwa, dokonanego na sobie czcigodnego arcybiskupa paryzkiego: zbrodnie, które napełniając świat cały przestrachem i zgrozą, nie mogły nie przejąć nader boleśnie serca Ojca pasterzy i wiernych". (Ep. Encyclica loc. cit.).

Ojciec święty wyraża swe zadziwienie nad tém, że skosztowawszy już tyle, a nie wychyliwszy jeszcze do dna kielicha goryczy, że jest we wyjątkowém położeniu, jakiego minione 18 wieków nie przedstawiły. Prosi kapłanów i wiernych, by się z nim połączyli celem zmazania długu zaciągnionego wobec Boga, i aby ofiarowali Bogu hymny pochwalne i dziękczynne: *Vos etiam atque etiam rogamus, ut una cum gregibus Vobis commissis cantica atque hymnos laudis et gratiarum Nobiscum Deo persolvatis.* Nakoniec, udzielając całemu światu katolickiemu odpustu zupełnego i błogosławieństwa papiezkiego, na rocznicę swego oboru lub koronacyi, dodaje następujące przejmujące słowa:

„My zaś z naszéj strony, gdy słusznie możemy użyć słów króla proroka: „Mieszkanie moje się przedłużyło" — *incolatus meus prolongatus est* (Ps. 119, 5.), potrzebujemy modłów waszych, by nabyć siły i ufności do oddania duszy Naszéj Księciu pasterzy, na którego łonie jest ochłoda dla smutków tego burzliwego a pełnego dolegliwości żywota, i szczęśliwa przystań wiecznego pokoju." (Ep. Encycl. *cit.*)

Będziemy się, Najmilsi Bracia, modlili wedle intencyi Piusa IX.; lecz ostatnie słowo modlitwy naszéj będzie nadzieja jeszcze długich dla niego dni, które napełni radością widok zbawienia i wybawienia: *Longitudine dierum replebo eum, et ostendam illi salutare meum.* (Ps. 90, 16.)

Godne uwagi naszéj i to, że 25letnia rocznica oboru Piusa IX. przypada na dzień święta Najśw. Serca Jezusa, na które było dane uczniowi umiłowanemu głowę położyć. Chociaż podług kalendarza dyecezyalnego to święto przypada na niedzielę następną, będziemy je z téj okazyi także *ipsa die* obchodzili. Ileż pobudek dla nas, byśmy dzień ten naznaczyli aktami religii, wdzięczności, ufności, pobożności, miłości! Ileż nowych expijacyi nie mamyż do ofiarowania, ileż przebłagań do powtarzania, ileż obietnic i życzeń do przestawienia! Panie Jezu, mimo tylu klęsk i plag większa część serc nie zmieniła się. Od Twego Serca Bozkiego wyczekujemy miłościwego uderzenia, które nas odmieni, nawróci i godnymi uczyni, byśmy na piersiach Twoich spocząć mogli teraz i w wieczności.

(Następują przepisy względem obchodzenia uroczystości.)

Bibliografia

Niemcy.

Conventiones *de rebus ecclesiasticis inter S. Sedem et civilem potestatem* variis formis initae, ex collectione Romana *a Vincentio Nussi*, praesule domestico etc. digesta excerptae. Moguntiae Fr. Kirchheim 1870 X—442 (2 tal.)

Dla zajmujących się polityką lub prawem kanonicznem kompletny zbiór konkordatów był bardzo pożądany. Nussi w chronologicznym porządku podał 51 traktatów zawartych między Stolicą Apostolską a rozmaitemi rządami. Szereg konkordatów rozpoczyna *Calixtinum* z r. 1122, a kończy konwencya z St. Salvador z r. 1862. Dla większéj także publiczności nie jest bez interesu, gdyż dowodzi, jak kościół zawsze starał się zachować zgodę z państwem, nawet ustępując swoich niezaprzeczonych praw, o ile one nie naruszały zasad przez Chrystusa niezmiennie ustanowionych; dowodzi daléj, z jaką bezwzględnością rządy łamały najświętsze przyrzeczenia, aby kościół pognębić. Sądzą niektórzy fałszywi politycy, że czas konkordatów już minął i że kościół winien podlegając dowolności państwa i od jego prawodawstwa być zawisłym. Ale to błąd oczywisty. Ciemiężenie kościoła sprowadza, jak historya uczy, karę na ciemiężców, a ruinę dla państw bezbożnych. Na przykłady patrzymy własnemi oczyma. Dzieło podzielone na 25 rubryk, a w każdéj z nich chronologicznie następują odpowiednie konkordata. W końcu jest krótkie streszczenie konkordatów i rejestr alfabetyczny.

W. Block. **Die kirchlichen nnd politischen Zustände Oesterreichs** seit den letzten 120 Jahren hauptsächlich nach glaubwürdigen katholischen Autoren Oesterreichs. Lippstadt. Staats. 1870. VII—360 ($1^1/_3$ tal.). Jestto bardzo pilnie sporządzony wyciąg z dzienni-

ków. Kölnische Blaetter, Westph. i Salzburger Kirchenblatt z wielu dzieł historycznych. Autor nie rości sobie pretensyi, do oryginalności, nie chce także, aby jego dzieło uważano za prawdziwie naukową pracę. W luźnych rzutach kreśli obraz życia kościelno-politycznego w Austryi począwszy od Maryi Teresy, który lubo nie zawsze w pożądanéj narysowany jest pełni, jest pełen życia, a nawet nauki dla dzisiejszego pokolenia.

Der Inquisitionsprocess des Galileo Galilei. *Eine Prüfung seiner rechtlichen Grundlage nach den Acten der Römischen Inquisition von Emil Wohlwill.* Berlin. R. Oppenheim 1870 V—96 (16 srb.).

Krytyka sprawę Galileusza dawno w głównym punkcie rozstrzygnęła, nie przeszkadza to jednak niedouczonym felietonistom wywłóczyć przeciw kościołomi owo *e pur se muove*. Emil Wohlwill twierdzi, że najbardziéj rozpowszechniona historya procesu w głównych punktach jest fałszywa, albo w obec dzisiaj znanych źródeł nie może być uważaną za prawdę historyczną. Profesor Reusch, który się zajmował sprawą Galileego (Theol. Litteraturblatt 1867 str. 752 — 1869 str. 14 — 1870 str. 811) nazywa twierdzenia Wohlwilla przesadzonemi (Litt.-Blatt 1870 str. 812) przyznaje atoli, że w jednym punkcie, jak Wohlwill wykazał, potrzeba wyjaśnienia. Wohlwill mniema, że protokół z 26 lutego 1616 procesu przeciw Gallileuszowi jest sfałszowany, nie przytacza na to jednak dowodów. Tymczasem, sądzi Reusch, mógł był prawdopodobnie kard. Bellarmin 26 lutego 1616 tak sobie postępować, jak protokół opiewa i *eo ipso* nie wedle wskazówki Papieża danéj z 25 lutego 1616. Wohlwill unosi się nad niesprawiedliwością wyroku kongregacyi. My wiemy jak się sprawa miała, bo już nie raz historycznie wyłożono; a zresztą chociażby i wyrok przeciw Galileuszowi był tak niesłychanie niesprawiedliwym, nie był on dekretem *ex cathedra* zobowięzującym wszystkich wiernych do wierzenia, że ziemia stoi, a słońce się obraca. Wyborną Galileusza ogłosił pracę prof. w Lowanium Lefebore w *Roue catholique*, która także wyszła w odbitce; do niéj ciekawych odsyłamy.

Die Werke und Tugenden der Ungläubigen nach Augustinus (nebst einem Anhang über den 22 can. arausican II). Eine Studie über den Augustinismus v. Joh. Ernst. — Freiburg bei Herder 1871 stron 253.

Dziełko jest małym przyczynkiem da uczącéj się szczególnie młodzieży i w ogóle dla wszystkich pragnących poznać naukę Ojców i doktorów kościelnych, do zrozumienia tego wielkiego i tajemniczego św. Augustyna, którego Kościół czci jako swego Doktora, a w którym heretycy upatrują również swą powagę. Praca tém ciekawsza, im trudniejszy przedmiot. który traktuje. Autor do połowy wywiązał się ze swego zadania, jakie przedsięwziął, wywodząc, jak Augustyn św, pojmuje tę zasadę, że uczynki niewiernych są grzéchami. „Podług zdania św. nauczyciela są też uczynki za pomocą przyrodzonych tylko moralnych sił zdziałane, które w obrębie porządku przyrodzonego uchodzą jako cnoty, przecież dla braku wyższego charakteru niedostateczne, i ztąd grzechami; — dobre moralne uczynki grzechem, cnoty tylko naturalne złem.“ Autor przecież zapowiedział wydać swe zdanie ze studyum nad Augustyanizmem, a tu mógłby nieco więcéj studyum pokazać, gdyż są inne jeszcze punkta, które zdanie Augustyna św. we względzie działania łaski boskiéj objaśniają, np. pojęcie o miłości, któréj zdaje się na pozór zbyt ciasne zakreślił granice.

Dzieła pedagogiczne taktujące o wychowaniu w ogóle i o szkole w szczególności z każdym dniem przybywają literaturze niemieckiéj. Złe wyobrażenia, uprzedzenia wpojone od saméj młodości zawróciły, niestety, nieraz głowę i mężom dobrze myślącym, tak iż dając dobre nieraz i zdrowe wskazówki, wypowiadają rzeczy obrażające uczucie katolickie. W ostatnim czasie pojawiły się trzy podręczne prace pedagogiczne uzupełniające siebie nawzajem:

1) **Die Pädagogik** in übersichtlicher Darstellung. Handbuch für Lehramtskandidaten, Volksschullehrer und Erzieher v. H. R. Rüegg Prof. der Pädagogie an der Uniwers. und Dir. am deutschen Lehrerseminar des Kanton Bern 3 durchgesehene Auflage. Bern 1870. (Kosztuje 8 złp.).

Zasady pedagogiczne profesora z Bern opierają się na fizyologiii i psychologii; ztąd autor wywodzi wszelkie wnioski i wskazówki dla pedagogów. Jestto praca naukowa, teorya pedagogiki, autor się wcale nie wdaje w metodę uczenia. Drugą stronę praktyczną pedagogiki podjął

2) Dr. G. A. Riecke w swém dziele **Erziehungslehre.** dritte vermehrte und verbesserte Auflage Stuttgart. Conradi 1871 (kosztuje $8^1/_2$ złp.). Autor wgląda do życia praktycznego, odkrywa niektóre nadużycia w szkólnictwie i wskazuje poprawki; chce żeby dzieci do 18 roku chodziły do szkoły. Powstaje przeciw odłączeniu szkoły od kościoła, jednakże w Kościele nie widzi boskiéj instytucyi zbawienia, jak raczéj tylko pożytek dla szkoły. Mówiąc o szkólnictwie w kościele naszym, żółcią napawa swe pióro przeciw Jezuitom, którzy podług jego zdania wiarę zatracili. Odwołuje się na dzieło E. Anhalta.

3) **Volksschulkunde.** Leichtfasslicher Wegweiser für Volksschullehrer, Lehramtskandidaten etc. v. A. Largiader Sem. Dir. zu Marienburg. (Rorschach. Zweite verbesserte Auflage. Zürich 1871 (kosztuje 8 złp.).

Largiadèr pragnie wychować młodzież jedynie szkólną metedą, zamilcza i pomija teoryą, nie uwzględnia życia, ale mówi o pensach, o rozkładzie nauk, o środkach do nauk. W końcu rozprawia i o ręcznych robotach dla dziewcząt; autor znać dość się wtajemniczył w szyciu, robieniu pończoch itd. — Trzy te dzieła należą do siebie i tworzą całość. Aby z nich skorzystać, nie dość je przeczytać, ale potrzeba studyum. Zdałyby się te książki do biblioteki nauczycielskiéj.

Grundriss der Gesundheitspflege in den Schulen v. Dr. O. W. Thomé Realschullehr. in Köln. Zweite vermehr. und verbess. Auflage. Köln 1871. (koszt. 12 srg.).

Praca ta polecenia godna wszystkim inspektorom szkół, jako i rodzicom, aby łatwiéj mogli spostrzedz w izbach szkolnych rzeczy i urządzenie nadwerężające zdrowie młodego dziecka; autor podając dobre wskazówki, wielce się przyłożył do ustalenia zdrowia dzieci szkólnych. Między innemi i to twierdzi, że dziewcząt z 13 rokiem nie należy już zmuszać do szkoły.

Lehrbüchlein für Kindermädchen v. Alban Stolz. Wien. Sartori (5 srg.). Samo nazwisko autora zaleca to dziełko, nie mniéj i nagłówek tego dziełka. Po większéj części w uboższych domach starsze siostry i bracia są piastunkami małych niemowlątek, i rodzice nie myślą nawet o tém, że i na piastunów trzeba się wyuczyć. Praca ta otworzyłaby niejednym rodzicom oczy i przekonałaby ich. że wiele zawisło od tego, kto piastuje niemowlę. Życzyćby należało, żeby ktoś przepolszczył tę pracę, aby mogła się ta książeczka w każdéj chacie znajdować.

Wyszły nowe nakłady 1. **Lehrbuch des Kirchenrechts** *v. Philipps.* Praca ta nowa głośnego kanonisty ma być jako kompendium do prawa kanonicznego, ztąd wiele rzeczy ściśle nie należących do prawa autor opuścił zupełnie, tak iż książka nowa o 500 stron mniejsza i znacznie tańsza, choć jako kompendium jeszcze droga. — 2. **Apologie des Christenthums** *v. Hettinger.* Wydanie to powiększone o 37 stron; uwzględnia autor i dekreta Soboru watykańskiego. Naukowość głęboka połączona z dziwną łatwością stylu, zaleca bardzo tę pracę dzisiejszym potrzebom odpowiadające. — 3. Manuale Sacrdotum przez Schneidera doczekało się już 6 nakładu. Dogodność téj książeczki znana powszechnie duchownym.

Włochy.

Compendium *Theologiae Moralis ex opere morali Scavini nec non Gury et Charmes concinnatum* a F. G. de V. sacrae Facultatis Lectore in 8 pp. 514. Viterbi 1870.

Każdy wie, że Scavini, Gury, Charmes należą do autorów *probatae fidei* i wszyscy oparli swe gruntowne prace na św. Alfonsie Liguorim. Nie raz w życiu kapłańskim uczuło się brak treściwego i dobrego kompendyum teologii moralnéj, zwłaszcza przy powtarzaniach traktatów przed zdawaniem egzaminów. Jedyną atoli zaletą takiego kompendyum powinna być nie sama krótkość i zwięzłość, ale raczéj jasność i dokładność. — Autor powyższego kompendyum umiał po większéj części zachować miarę i uniknął wady jaką zarzucić wypada tylu innym kompendyatorom. Każdy traktat proporcynalnie jest rozwinięty w skąpych wyrazach, ale dostatecznych dla tego co powtarza.

Szanowny lektor teologii w klasztorze OO. Kapucynów w Viterbo przysłużył się swą pracą istotnie młodym kapłanom; kompendyum to jednak nie jest bez małych usterków jako to: na str. 170 w. 21 czytamy *consanguinitatis* zamiast *affinitatis*. Nadto nie uwzględnił autor wcale konstytucyi *Apostolicae Sedis* ścieśniającéj liczbę cenzur *latae sententiae*, chociaż przed ukazaniem się książki znajomą była. Tym sposobem zmazać w kompendyum trzeba cenzurę za nie denuncyowanie heretyka, za włamywanie się i okradanie kościołów, które po konstytucyi *Apostolicae Sedis* ustąpiły. Tak samo materya o książkach zakazanych jeszcze wedle starych zasad obrobiona. Daléj nie zdaje się wedle rzeczonéj konstytucyi, że *percussores clericorum* nawet publiczni są excomunicati *vitandi*, gdyż vitandi są tylko *imiennie* ogłoszeni. Nakoniec pożądane byłoby objaśnienie drugiego interdyktu (Scienter celebrantes) etc. w ostatniéj części bulli *Apostolicae Sedis*, którą autor zacytował na str. 682, ażeby usunąć wątpliwość, kiedy interdykt ten rezerwowany Papieżowi, a kiedy Biskupom.

Te małe usterki nie ujmują zasłudze autora i wartości dziełka; dla tego nie wachamy się polecić go czytelnikom.

De baptismo *parvulorum in primitiva Ecclesia dispestatio* P. Francisci Risi CC. RR. infirmis ministrantium. Romae 1870. 3 fr. Propaganda Fide typogr. Wielu bardzo uczonych katolików mniemało, że w pierwszych wiekach chrzcono dzieci tylko w razie zagrażającéj im śmierci, z reguły zaś miano tylko dorosłym sakrament chrztu udzielać. Autor dowodami z Ojców greckich i łacińskich uzasadnia, że w pierwszych sześciu wiekach był zwyczaj chrzcenia z reguły dzieci. Język rozprawy potoczysty; całość stanowi traktat teologiczny, historyczny i krytyczny. W naszych stronach sporu o tę kwestyą nikt nie wodzi, są atoli kraje, w których ojcowie katoliccy najzupełniéj nie znają ważności chrztu św. u małych dzieci. Za przykład niech posłuży następująca historya. Do kolegium założonego przez OO. Zmartwychwstańców w Kentucky przysłał ojciec katolicki z Kanady czterech synów na naukę, i wszystkich bez chrztu. Ojciec ich uwiadomił OO. Zmartw., że mają im udzielić chrztu św. na żądanie; on zaś ze swéj strony nie myśli dzieciom narzucać obowiązków chrześciańskich. Co za ciemnota! Jest patronem niewoli djabelskiéj, a zdaje mu się, że broni wolności.

Antiquae Ecclesiae Syro-Chaldaicae **Traditio** circa Petri Apostoli ejusque successorum Romanorum Pontificum divinum Primatum auctore Iosepho David Chorepiscopo Mossulensi; in 8 pp. XVI—180 Romae, typis S. C. de Propoganda Fide. 1870 4 fr.

Uczony autor używał starego tłomaczenia syryjskiego ksiąg św. *Peschita* zwanego, na które się powoływały wszystkie sekty syro-chaldejskie. Tłomaczenie to oddając wiernie słowa ewangielii odnoszące się do prymatu Papieża, dozwala téj saméj argumentacyi jaką robimy oparci na texcie greckim i łacińskim. Tradycyą ludów wschodnich od najdawniejszych czasów wywiódł z ksiąg liturgicznych, kanonów, z pism doktorów prywatnych, a mianowicie z prac szczególnie prawa kościelnemu poświęconych. Dawniéj już tenże sam biskup zebrał bogatą kolekcyą manuskryptów syryjsko-chaldejskich, z niéj więc wyciąga dowody jasne, text oryginalny obok łacińskiego zawsze przytacza. Tradycya ta dla nas tém ważniejsza, iż większa ich część sięga starością swą jeszcze czasów przed schizmą. Cała praca podzielona na cztery części, t. j. prymat 2 ciągłość prymatu, 3 następstwo Papieży 4 i prawa Głowy kościoła. Podobnéj treści jest następco dzieło.

Siri Orientales, *seu Chaldaei, Nestoriani et Romanorum Pontificum primatus. Comentatio historico-philologico-theologica, adjectis textibus citationum genuina lingua propriisque litteris exaratum*; auctore Georgio Ebedjesa Khayyeth assyrio-chaldaico Archiepiscopo Amadiensi in 8 p. X—207,Romae Marietti 1870.

Arcybiskup Ebedjesu Khayyeth nie po raz pierwszy dowiódł jak głębokim jest teologiem i jak obeznanym w ojczystéj kościelnéj literaturze. Dowody wyjęte z liturgii, z kanonów i z najstarszych Nestoryańskich pisarzów pokazują nam, że św. Piotra nazywano *księciem, głową Apostołów, głową braci swoich, książęciem uczniów, podwaliną Kościoła*. Część pierwsza traktuje o zgodzie syro-chaldejskiéj tradycyi z wiarą kościoła zachodniego co do prymatu św. Piotra. — Z większą werwą wykazuje jak naród jego od dawnych czasów widział w następcach św. Piotra tenże sam prymat nad kościelem. Tu przywodzi najważniejsze ustępy ze św. Ignacego, z officyum niedzielnego, Tymoteusza I, z Eliasza Damasceńskiego, z kodexu prawa kanonicznego Nestoryańskiego i w. i. Niepodobna pominąć słowa Tymoteusza I. zachowane nam przez Bonatybę: „Kanon kościelny rozkazuje, aby niższy podlegał przełożonemu. Tym sposobem posłuszeństwo wszystkich kończy się w patryarsze rzysmkim, bo on zastępuje nam Szymona Piotra“.

Wspomnieć warto o zacytowanéj przez autora kolekcyi dawnéj kanonów zwykle *arabskimi* zwanych, która stanowi część prawa kanonicznego na Wschodzie. Otoż w kanonie 37 czytać można jasny dowód na prymat Papieża, który brzmi: „Patryarchów na całym świecie jest 4, jako cztery ręki, cztery żywioły świata. Ich książe i przełożony jest patryarcha, który posiada stolicę św. Piotra w Rzymie, jak téż Apostołowie ustanowili“. — O nieomylności także ciekawe przytacza wyjątki z pism dawnych narodowych.

Na końcu dzieła umieścił szan. prałat 2 traktaty długie i uczone, w których o każdym z przytoczonych autorów w ciągu dzieła znajdziesz historyczną wiadomość; nadto krótki opis oparty na nowych dokumentach zwyczajów swojego narodu, jego rozgałęzienia się w pierwszych trzech wiekach. — Dzieło powyższe ważne nie tylko dla teologów, ale nadto dla historyków, albowiem odsłoniło nam dokumenta do dziś prawie zupełnie nieznane. Dzięki więc Soborowi Watykańskiemu, który pośrednim był powodem do tego dzieła, jak i tylu innych (*).

Wiadomości potoczne.

— Dnia 20 m. b. Najprzewielebniejszy ks. Prymas od Zakonnic Serca Jezusowego pojechał odwiedzić Urszulanki w ich nowém mieszkaniu i oglądał zabudowania i ogród.

— Szluby panny Maryi Karłowskiéj nie odbyły się w październiku, jak mylnie wydrukowano w przeszłym numerze naszego pisma, ale we wrześniu.

— Wielce pocieszająca to rzecz, że dyrektor obłąkanych w Kowanówku opiekę nad niewiastami obłąkanemi powierzył Służebniczkom Najśw. Panny. Od miesiąca września dwie służebniczki znajdują się w zakładzie. Z tego powodu urządzone téż zostało w Kowanówku nabożeństwo katolickie, które tam od czasu do czasu odprawia wikaryusz z Obornik.

— W zeszłą środę umarł nagle ks. kanonik Jarosz w Gnieźnie. Urodził się r. 1801, święcenia kapłańskie otrzymał w. r. 1824, a kanonikiem został przed laty czternastu w r. 1857. Był on drugim z koleji kanonikiem katedry gnieźnieńskiéj.

— Tutejsza *Posener Ztg.* podaje z Acta quintae Congr. Decan. etc.“ z Przemowy Najprzew. ks. Prymasa ustęp, w którym jest zawarta promulgacya dekretów Soboru Watykańskiego i wzmianka o jednogłośném wyznaniu wiary przez zgromadzonych Dziekanów.

— Do dzisiejszego num. *Tygodnika* dołącza się 7, 8 i 9 arkusz powieści: *Choroba wyobraźni*.

— Ks. Michelis w zeszłą niedzielę uroczyście i imiennie exkomunikowany został w kościołach dyecezyi Warmijskiéj.

— Z powodu agitacyi urządzonéj według uchwał zgromadzenie protestanckich pastorów w Darmstadzie przeciw Jezuitom, wystąpił z silną protestacyą Biskup Limburgski. Do téj protestacyi przyłączył się Biskup z Paderbornu, ks. Martin. Osobno protestują najznakomitsi obywatele Akwizgranu, z nadburmistrzem na czele.

— **Missya w Mroczy.** Dla kroniki kościoła wypada choć pożno uczynić wzmiankę o Missyi, która się odbyła w Mroczy w czasie od 16. do 23. Września. Mieliśmy w tym roku, Bogu dzięki, kilka missyi w tutejszéj oko-

*) Mgr. Cyryl Behman Benni, Arcyb. syryjski podczas Soboru wydał także dzieło podobnéj treści oparte na kodexach syryjskim, arabskim w Watykanie i na syryjskich i 2 Shorfiańskich w Propagandzie. Dzieło jego niedawno wyszło w przekładzie angielskim przez ks. Gagliardi p. n: „*Tho tradition of the Syriac Church of Antioch concerning the primacy, by the most Rev. Cyril Behnam Benni Syriae Archbishop of Morhul (Nireweh) London 1871*.

licy. Nakło, „Miasteczko, Łobżenica, Bydgoszcz, oto stacye, w których postawiono krzyże missyjne. Oby i nauki tak hojnie rozsiewane wymownemi usty OO. Missyonarzy pozostały po długie czasy w żywéj pamięci tutejszego ludu! Miłą jest praca pasterska pośród dobrego ludu; dla tego cieszymy się z obfitych owoców po missyi.

W Mroczy już w Sobotę d. 15 zjechali OO. Jezuici i przez odebranie kluczy i przyjęcie stuł z rąk proboszcza miejscowego, objęli zarząd kościoła i nabożeństwa Missyjnego. Nazajutrz w Niedzielę z całéj okolicy zbiegły się tłumy ludu, który już w części zna OO. naszych Zakonnych. Tak w ten dzień jako i wśród tygodnia we wszystkie dni codziennie pięć nauk było. Oj wieleż to tego zasiewu Chrystusowego! Szkoda tylko, że w dni powszednie stosunkowo za mało uczestniczyło na Missyi. Zaledwo lud wolny tj. gospodarze i co są niezależni schodzili się do ko ścioła, a nawet i ci zajęci zasiewami i wybieraniem perek w małéj tylko byli liczbie. Ze służebnych zaś i komorników dopiero w ostatnich dniach tygodnia zaczęli się niektórzy zgromadzać, także z dalekich już stron mnogo było ludu. W czwartek już na cmentarzu pod wysokiem drzewem topoli, musiały się odbywać nauki, które jednakże w Piątek dla niepogody znowu w kościele trzeba było miewać. Najwięcéj zaś, jak zwykle, zebrało się ludu w ostatnią Niedzielę. Już rychło rano zalegał cmentarz i przyległe opłotki; ale co najważniejsze, wszystkie konfessyonały w formalném były oblężeniu, i księża sąsiedni mieli w nich do późnego wieczora zajęcie. Bierzmowanie odbywało się dnia tego po południu w kościele i trwało do pół 10 godziny w nocy. Bierzmowanych było 1475 osób, których dostarczyły prócz miejscowéj, głównie parafie Zabartowa, Runowa, Więcborga, Wąwelna i Wierzchucina. Aktu Bierzmowania dopełniał JWKs. Biskup Cybichowski z Gniezna.

Z OO. Jezuitów byli Ks. Kolinek, Peterek i Wojcikowski.

— Znany ks. Kamiński w Katowicach na Górnym Szląsku wystósował do ks. Bismarka petycyą, któréj cel jest następujący: 1. aby zbudowany w Katowicach jeszcze za czasów „starego katolicyzmu“ i poświęcony w roku zeszłym kościół wydany został przez „schizmatyckich nowokatolików“ istniejącéj jeszcze w Katowicach gminie „starokatolików“; 2. aby dozorowi kościelnemu, a przynajmniéj ks. Kamińskiemu jako plebanowi gminy „starokatolickiéj“ dozwolone było prowadzenie ksiąg kościelnych, i aby księgom tym jak było dotąd i jak jest jeszcze u „starokatolików przyznano wiarogodność publiczną; 3. aby uwolniono członków gminy „starokatolickiéj“ od podatków i danin na rzecz kościoła „schizmatyckiego.“

— Plebanowi przy królewskiéj kaplicy w Gdańsku ks. drowi Redneowi, redaktorowi *Danzg. Kirchenblatt*, wypowiedział magistrat gdański za porozumieniem się z prowincyonalnym kolegium szkólnym w Królewcu posadę nauczyciela religii. Wedle wzmianki *Danzg. Ztg.* przyczyną tego kroku ma być zachowanie się ks. Rednera w obec tkzw. katolików starowierców, objawione w redagowanym przez siebie piśmie tygodniowym.

— Dyrektor gimnazyum brunsberskiego dr. Braun wystósował do kapituły warmińskiéj list, reklamujący 19 fundacyi dobroczynnych pozostających pod dyspozycyą kapituły, jedynie dla uczniów gimnazyum brunsberskiego. Pan dyrektor Braun uzasadnia żądanie swe w ten sposób, że przypisuje postępowaniu biskupa warmińskiego w sprawie sporów brunsberskich zmniejszenie się frekwencyi gimnazyum brunsberskiego; daléj motywuje p. dyrektor Braun reklamacyą swą zapożyczonym z znanego w sprawie sporów brunsberskich reskryptu ministeryalnego argumentem, że fundusze, o których mowa, powstały w czasie gdy nauka soboru Trydenckiego sama tylko miała znaczenie, a gimnazyum brunsberskie wedle twierdzenia p. dyrektora nauki téj się trzyma. P. dyrektor grozi instancyami prawnemi na przypadek, gdyby kapituła owe fundusze reklamowane, razem w ilości 62,000 tal. przeznaczyła dla uczniów innych gimnazyów.

— Kolońska *Volks Ztg.* i berlińska *Germania* zamieszczają w łacińskim tekscie oryginalnym list nuncyusza Apostolskiego w Monachium do ks. biskupa warmińskiego, w którym to piśmie nuncyusz w imieniu Ojca św. pochwala postępowanie biskupa w sprawie wywołanych przez ks. Wollmana, nauczyciela religii przy gimnazyum brunsberskim, sporów z rządem. List wyraża uradowanie Ojca świętego z powodu obrony praw kościoła „*contra iniustos Gubernii Borussici aggressus*“, (przeciw niesprawiedliwym zaczepkom rządu pruskiego). *Nordd. Allg. Ztg.* podaje tekst listu w całości, *Kreuz Ztg.* referuje tylko; lecz żadna z obydwóch nie dodaje nic od siebie.

— Berlińska *Germania*, organ katolików niemieckich w Prusiech, udowodniła datami statystycznemi, że liczba katolików, mających posady przy administracyi i sądownictwie w Prusiech, w stósunku do liczby ogółu mieszkańców katolickich, jest niezmiernie szczupła. Pismo katolickie berlińskie przypisuje tę dysproporcyą umyślnemu pomijaniu katolików przez rząd

— Z Wołynia piszą do *Czasu*: Dzienniki rosyjskie piszą ciągle o zawiązanych przez Moskwę rokowaniach w Rzymie w celu przywrócenia stosunków dyplomatycznych ze Stolicą Apostolską. Zdawaćby się więc mogło, że Moskwie coś na nich zależy, i że dla złagodzenia Stolicy Apostolskiéj sfolguje nieco w prześladowaniu i zawziętym tępieniu katolicyzmu. Lecz Moskwa niezmienna w swoim systemacie, posługuje się zawsze i wszędzie fałszem i dyplomatycznemi wykręty, owijanemi w papierowe ruble, nie zmienia postępowania swego z kościołem katolickim. Dziś najważniejszym jest dla niéj zadanie wprowadzenia języka niemieckiego do obrzędów kościoła katolickiego, do tego właśnie ma jéj posłużyć dyplomatyczny ze Stolicą Apostolską stósunek. W kraju nic nadto więcéj nie ma do czynienia. Oddawna już zabronione zostały wszelkie publiczne obchody i ceremonie, zabroniono procesyi katolickich, iluminowania kościołów w dni uroczyste, nie pozwolono przyjmować sakramentów św. osobom należącym do innych parafii; słowem wszelkiego rodzaju ścieśnienia dla katolików poczynione zostały. Nie wolno duchownym pod żadnym pozorem wydalać się z parafii ani téż zgromadzać się w dni przypadających odpustów. Zabroniono kazań, i tylko z drukowanych książek, które wytrzymały moskiewską cenzurę, czytać je dozwolono. Wyjątkowo mogą księża mieć własne kazania okolicznościowe za aprobatą na piśmie dziekana lub osobno na to wyznaczonych cenzorów. Obecnie generał-gubernator rozsełał cyrkularz, w którym co do kazań przypomina dawniejsze ukazy i surowo grozi za ich przestąpienie duchowieństwu katolickiemu. A dzienniki moskiewskie trąbią o tolerancyi religijnéj w państwie moskiewskim!

Z powodu ostatniéj pogłoski o chorobie Ojca św. dzienniki nie kryją radości, upewniając, że teraz łatwiéj będzie o przywrócenie stosunków dyplomatycznych, gdy w razie śmierci papieża kardynał Antonelli zasiądzie na Stolicy Apostolskié , na co Moskwa zdaje się bardzo rachować.

— Ojciec święty za pośrednictwem Świętéj Kongregacyi Propagandy ukonstytuował w prowincyą kościelną, missye między dzikimi północnéj Ameryki. Biskupstwo świętego Bonifacego podniesione zostało na arcybiskupstwo, od którego zależeć ma nowo utworzone biskupstwo Świętego Alberta i wikaryaty apostolskie: Mackenzie i Brytańskiéj Kolumbii. Administracyę tych dyecezyi i missyi powierzono Towarzystwu Oblatów Maryi.

Dwadzieścia pięć lat temu, dwóch zakonników tego towarzystwa przybyło do S. Boniface, kolonii metysów kanadyjskich na brzegach rzeki Czerwonéj. Missyonarze mieli kij pielgrzymi w ręku i krzyż za pasem. To była ich cała broń i pakunek.

Rozległe ziemie przedstawiały się ich oczom do zdobycia. Trzeba było rozszerzyć światło wpośród indyjskich pokoleń, pogrążonych jeszcze w cieniach śmierci, trzeba było tchnieniem życia rozgrzać dusze zdrętwiałe chłodem niewiary. Kraj sam przedstawiał tylko cierpienia, mieszkańcy nieopisaną nędzę. Przedsięwzięcie w istocie było trudne i kilkakrotnie upadało.

Za pierwszymi ewangelistami przybyli drudzy. Zwiedzano pokolenia po kolei, imię Chrystusa rozbrzmiało w lasach i nad lodem pokrytemi jeziorami. Ze stacyi do stacyi, żołnierze Chrystusa przybyli do granic świata zamieszkanego; wprzód ziemi zabrakło im niż gorliwości.

Niezmierna płaszczyzna, może najobszerniejsza na świecie, rozciągająca się od Stanów Zjednoczonych aż do morza Lodowatego, i od Oceanu spokojnego aż do Hudsońskiéj odnogi, zdobyta została dla Chrystusa, narody rozproszone w okolicy bieguna północnego usłyszały dobrą nowinę: *Si ad cardines coeli fueris dissipatus, inde te detrahet Dominus Deus tuus.* Dentor. XXX 4)

— Korespondencye z Medyolanu i Turynu do dzienników katolickich ubolewają nad tém, że przy otwarciu tunelu pod górą Cenis, żadna religijna ceremonia, żadne błogosławieństwo kapłańskie miejsca nie miało, ale natomiast odbyło się kilka bankietów, na których mów, wina, toastów i pojedynków nie brakowało; zabrakło tylko wdzięczności dla Stwórcy.

— *Ancora*, dziennik w Bolonii wychodzący, ogłosił odezwę do katolików włoskich, aby na znak solidarności przekonań religijnych, złożyli dobrowolnie tysiąc lir. na zapłacenie których skazanych został dziennik *Unita Catolica*

Nakładzca i Redaktor X. J. Stagraczyński w Poznaniu. — Czcionkami drukarni Tygodnika katolickiego (A. Schmaedicke) w Poznaniu.
W komisie L. Streisandta w Grodzisku.